

Во-вторых, принятие данного документа во многом стало возможным благодаря блестящему выступлению нашего земляка Андрея Андреевича Громыко, который в то время являлся Постоянным представителем СССР в ООН. Эта речь была из разряда тех, которые называют дипломатической классикой. Выдающийся дипломат двадцатого века всё сказанное подчинил доказательству тезиса: альтернативы созданию еврейского государства на территории Палестины нет и быть не может.

Он прекрасно знал, что арабские дипломаты вели активнейшую обработку своих коллег из разных государств с целью недопущения принятия Резолюцию 181 (II). Поэтому в речи акцент был сделан на показе несостоятельности их доводов. Приведём, пожалуй, самый сильный пассаж из речи будущего главного советского дипломата: «Представители арабских стран указывают на то, что будто бы раздел Палестины является исторической несправедливостью. Но с этой точкой зрения нельзя согласиться хотя бы уже потому, что еврейский народ был связан с Палестиной на протяжении длительного исторического периода времени. Кроме того, мы не можем упускать из виду положение, в котором очутился еврейский народ в результате последней мировой войны. Нелишне напомнить и сейчас о том, что в результате войны, навязанной гитлеровской Германией, евреи как народ претерпели больше, чем какой-либо другой народ. Вы знаете, что в Западной Европе не оказалось ни одного государства, которое сумело бы защитить в должной степени интересы еврейского народа от произвола и насилия со стороны гитлеровцев» [1].

Выступление советского постпреда гармонировало с подходами ЕАП, горячо приветствовалось евреями всего мира. В Палестине появился даже киббуц имени Громыко.

На следующий день после принятия Резолюции 181 (II) арабская сторона стала с помощью военного аргумента добиваться того, чтобы от неё не осталось камня на камне. Ещё за пять дней до утверждения плана ООН по разделу Палестины первое лицо в ВАК Джамал аль-Хусейни расставляет все точки над «i»: «Палестина будет охвачена огнём и кровью, если евреи получат хоть какую-нибудь её часть» [4]. К сожалению, война 1947–1949 гг., которая с провозглашением Государства Израиль станет называться арабо-израильской, окажется далеко не единственной. Надо иметь в виду и то, что ближневосточный узел не развязан до сих пор.

И всё-таки хотелось бы закончить доклад на оптимистической ноте. Не лишне вспомнить, за что наши земляки Менахем Бегин и Шимон Перес были удостоены Нобелевской премии мира. 26 марта 1979 года президент Арабской Республики Египет Анвар Садат и премьер-министр Государства Израиль Менахем Бегин скрепили своими подписями египетско-израильский мирный договор. 13 октября 1993 года премьер-министр Государства Израиль Ицхак Рабин и председатель Организации Освобождения Палестины Ясер Арафат подписали Декларацию о принципах временного управления палестинцев, в подготовке которой ключевую роль сыграл тогдашний глава израильского внешнеполитического ведомства Шимон Перес [5]. Остаётся надеяться, что в арабских странах вновь появятся руководители, с которыми израильская сторона сможет достичь прорывных соглашений.

ЛИТЕРАТУРА

1. Выступление постоянного представителя СССР при ООН А.А. Громыко [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.alexanderyakovlev.org/fond/issues-doc/59380>. – Дата доступа: 02.05.2019.
2. Организация Объединённых Наций и урегулирование арабо-израильского конфликта [Электронный ресурс]. – Режим доступа: elar.urfu.ru/bitstream/10995/39477/1/uiibch_2007_02_73.pdf. – Дата доступа: 12.04.2019.
3. План ООН по разделу Палестины – Википедия [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://ru.wikipedia.org/wiki/План_ООН_по_разделу_Палестины. – Дата доступа: 22.04.2019.
4. Семьдесят назад начался новый этап войны Израиля за независимость – Газета.Ру [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.gazeta.ru> › Наука › История. – Дата доступа: 12.02.2019.

НДХ У ХАРВАЦКАЙ ГІСТАРЫЧНАЙ ПАМЯЦІ: КАНСТРУКТЫВІСЦКІ ПАВАРОТ І ПРАБЛЕМЫ РЭВІЗІЯНІЗМУ

Кірчанаў М.В. (г. Варонеж, Расія)

У заходняй гістарыяграфіі тэрмін «рэвізіянізм» выкарыстоўваецца для апісання інтэлектуальных і гістарыяграфічных з'яў, якія прадугледжваюць радыкальны адмову ад старых інтэрпрэтацый, ранніх формаў і метадаў апісання / напісання гісторыі. На Захадзе рэвізіянізм развіваецца як некалькі розных формаў антысемітызму і спробаў перапісання гісторыі ў рэчышчы акадэмічнай гістарыяграфіі. Прэзідэнт Амерыканскай Гістарычнай Асацыяцыі Джэймс Макфэрсон ў 2003 годзе падкрэсліваў прыныповае значэнне рэвізіянізму і перагляду уяўленняў пра мінулае для гісторыка [11]. У цэнтры аўтарскай увагі ў гэтым артыкуле будучы формы і праявы рэвізіянізму ў харвацкай гістарыяграфіі ў кантэксце тых момантаў нацыянальнай гісторыі, якія ў значнай ступені з'яўляюцца прычынамі шматлікіх адначасова акадэмічных і палітычных дэбатаў і супярэчнасцяў.

Рэвізіянізм стаў важным фактарам у гістарыяграфічнай харвацкай сітуацыі. Гістарычны рэвізіянізм у Харватыі з'яўляецца «новым рэвізіянізмам», які адрозніваецца ад класічнага, «старага», гістарычнага

рэвізіянізму. Новы рэвізіянізм заклапочаны пераглядам наратыву, прапаноўваючы новы дыскурс напісання гісторыі. Гістарычныя наратывы, якія ў харвацкай гістарыяграфіі, былі падвергнуты дэканструкцыі былі следствамі інстытуцыяналізацыі аўтарытарнага палітычнага рэжыму і абслугоўвалі яго інтарэсы. Харвацкі гранд-наратыву актыўна апелюе да ідэй дзяржаўнай і палітычнай пераемнасці і бесперапыннасці ў гісторыі дзяржаўнасці. Харвацкія інтэлектуалы схільныя пераглядаць гісторыю НДХ – Незалежнай Дзяржавы Харватыі – якая існавала ў перыяд сусветнай вайны, што стымулюе дэбаты з сербскай гістарыяграфіяй, схільнай дэманізаваць НДХ, суднасячы яе ў гістарычнай памяці сербаў з генацыдам і ваеннымі злачынствамі.

Нягледзячы на адносна кароткую гісторыю НДХ, яе палітычная і гістарычная спадчына ў гісторыі як Харватыі, так і Сербіі не выклікае сумненняў, але ў сербскай і харвацкай гістарычнай памяці склаліся розныя версіі ўспрымання гісторыі НДХ. У сербскай гістарыяграфіі перыяду СФРЮ [1] НДХ падвяргалася паслядоўнай дэманізацыі. Харвацкая гістарыяграфія ўспрымала НДХ некалькі інакш [9]. З аднаго боку, харвацкія гісторыкі, сутыкаючыся з выклікамі і патрабаваннямі ідэалагізацыі, фармальна асуджалі НДХ, але фактычна гістарычная і палітычная памяць ўспрымала НДХ як форму харвацкай незалежнай дзяржаўнасці, і мясцовыя гісторыкі аддавалі перавагу пісаць гісторыю НДХ як падзейную, пазбягаючы крайніх ідэалагічных ацэнак.

Распад СФРЮ прывёў да радыкальных зменаў у гістарыяграфіі як Сербіі, так і Харватыі [2], дзе нацыяналізм стаў асноўным модусам апісання і напісання гісторыі. Гэтыя тэндэнцыі справакавалі своеасаблівы выбух памяці ўсербскім і харвацкім грамадствах. Калі ў СФРЮ харвацкія і сербскія гісторыкі былі вымушаныя шукаць кампраміс, то з распадам федэрацыі неабходнасць у гэтым фактычна адпала, дазволіўшы як сэрбскім, так і харвацкім гісторыкам культываваць каштоўнасці і прынцыпы сербскага і харвацкага нацыяналізмаў.

Рэвізія гісторыі з боку харвацкіх інтэлектуалаў мела стымулы ў форме ініцыятывы прадстаўнікоў палітычных элітаў, уключаючы Фр. Туджмана, які паклаў пачатак перагляду гістарычных фактаў харвацкай гісторыі ў сваёй кнізе «Пусткі гістарычнай рэчаіснасці: даследаванне пра гісторыю і філасофію гвалту» («Bespuća povijesne zbiljnosti: rasprava o povijesti i filozofiji zločinu»)[13]. Распад СФРЮ і з'яўленне новых дзяржаў прывёў да палітызацыі гісторыі і яе міграцыі са сферы акадэмічных дыскусій ў цэнтр палітычных дэбатаў. Гісторыкі Харватыі апынуліся закладнікамі палітычнай і ідэалагічнай кан'юнктуры і былі вымушаныя актуалізаваць не самыя лепшыя якасці сваёй карпарацыі, уключаючы сервільнасць.

Харвацкая гістарыяграфія пакутуе ад родавых траўмаў аўтарытарнага вопыту. Таму такія інтэлектуальныя з'явы як міталагізацыя, а таксама крайняя палітызацыя гістарыяграфіі і гістарычных дэбатаў паспелі стаць агульным месцам у гістарычным уяўленні. НДХ ў харвацкай і сербскай гістарыяграфіі фактычна стала полем бітвы двух ідэнтычнасцяў і двух розных версій гістарычнай памяці, але толькі харвацкія гісторыкі апынуліся здольныя на абмежаваны рэвізіянізм гісторыі НДХ у той час, як сербскія інтэлектуалы ў сваіх інтэрпрэтацыях харвацкага палітычнага і дзяржаўнага вопыту перыяду сусветнай вайны дасягнулі кансенсусу, які зводзіўся да дэманізацыі Харватыі як дзяржавы.

Харвацкі рэвізіянізм у яго дачыненні да гісторыі НДХ мае абмежаваныя формы і праявы на фоне нефармальнага кампрамісу, які праяўляецца ў ідэалізацыі харвацкай незалежнасці ў перыяд вайны. Перагляд гісторыі ў Харватыі зрабіў бачнымі старыя гістарыяграфічныя траўмы аўтарытарнай эпохі. Падобна таму, як спадчына класікаў ленынізму ў СССР рэальна не вывучалася, але была толькі аб'ектам ідэалагізацыі – НДХ дрэнна вывучалася ў харвацкай і сербскай гістарыяграфіі ў СФРЮ, таму што гісторыкі аддавалі перавагу імкненню ігнараваць і замоўчваць непрыемныя факты ва ўзаемнай гісторыі. НДХ стала ахвярай гістарыяграфічных маніпуляцый і палітычных спекуляцый, тактык «супакаення» мінулага, якія маюць самыя розныя формы і праявы: напрыклад, у харвацкай гістарыяграфіі гэта выяўляецца ў залішняй гераізацыі, а ў сербскай – у актуалізацыі ахвярнасці гістарычнага вопыту.

Распад СФРЮ і аднаўленне харвацкай незалежнасці натхнілі рэвізію гісторыі НДХ.

Па-першае, змяніўся падыход да гісторыі НДХ, якая пачала ўспрымацца як рэальная спроба аднаўлення незалежнай харвацкай дзяржаўнасці пасля храналагічнага правалу ў некалькі стагоддзяў – прыхільнікі гэтага пункту гледжання настойваюць, што ў НДХ значная частка харватаў пазітыўна ставілася ў ідэі незалежнасці, і масавы апазыцыйны рух быў слабы.

Па-другое, НДХ ўспрымаецца як ахвяра вялікасербскага шавінізму, нацыяналізму і этнічнага тэрору – таму, у віну чэткаў [4], як сэрбскім нацыяналістам, ставіцца пераслед і забойствы каталіцкіх святароў, разбурэнне цэркваў і мячэяў, забойства мусульман, ўспрыманыя як частка харвацкай палітычнай нацыі [6]; сербам таксама прыпісваецца і пасляваенны тэрор супраць харвацкіх нацыяналістаў, у тым ліку – на тэрыторыі сумежнай Аўстрыі («rokoljuVleiburgu» або «Блайбургская бойня» [5]). Таму, пакуль у грамадства, як харвацкага, так і сербскага, будзе існаваць патрэба ў гістарычных міфах і вялікіх гістарычных наратывах, кампраміс у напісанні гісторыі НДХ уяўляецца малаверагодным, што, праўда, не выключае перыядычных з'яўленняў яе рэвізіянісцкай інтэрпрэтацыі ў гістарыяграфіі.

Па-трэцяе, харвацкія інтэлектуалы часткова гатовыя паступіцца прынцыпамі і каштоўнасцямі этнічнага нацыяналізму і адмовіцца ад ўспрымання НДХ як толькі і выключна харвацкай дзяржавы: таму яны трансплантавалі ў кантэксты гісторыі НДХ канцэпты палітычнай і грамадзянскай нацыі як ўяўнай супольнасці – у сучасных даследаваннях НДХ пазіцыянуецца як адначасова каталіцкія дзяржава, дзяржава харватаў-мусульман і нават праваслаўных сербаў, якіх улады абвясцілі харватамі, стварыўшы для іх рэлігійных патрэбаў Харвацкую Праваслаўную Царкву [8].

Гэтыя нарратывы фармуюць акадэмічную версію гістарычнага рэвізіянізму ў харвацкай гістарыяграфіі, якая суіснуе з больш радыкальнай рэвізіянісцкай інтэрпрэтацыяй гісторыі харвацкай незалежнасці перыяду сусветнай вайны [10]. Радыкальныя рэвізіяністы не задаволены спробамі інтэлектуальнай рэабілітацыі НДХ і інтэграцыі яе гісторыі ў вялікія харвацкія гістарычныя нарратывы праз кантэксты культурнай, інтэлектуальнай і рэлігійнай гісторыі, адмаўляючы патэнцыял мадэрнісцкай метадалогіі, бачачы ў ёй пагрозу этнацэнтрызму, які працягвае заставацца значным фактарам ў сучаснай харвацкай гістарыяграфіі.

Радыкальныя рэвізіяністы гісторыі НДХ мяркуюць, што 1) НДХ была нармальнай дзяржавай, якая не адрознівалася ад сучасных краін, імкнулася развіваць канцэпты палітычнай ідэнтычнасці, настойваючы, што харваты-каталікі і баснійцы [7] ўтвараюць адзіную грамадзянскую нацыю – у гэтай сітуацыі не мае сэнсу праводзіць водападзел паміж НДХ і СР Харватыяй, якая была складовай часткай СФРЮ, таму, што пасля вайны частка ўсташоў змагла інтэгравацца ў новае грамадства [14]; 2) спланаваны тэрор і генацыд супраць меншасцяў адсутнічаюць, а асноўнымі ахвярамі рэпрэсій былі самі харваты; адказнасць за пераслед габрэяў нясуць немцы і іх балканскія калабаранты [15]; 3) некаторыя харвацкія інтэлектуалы мяркуюць, што Ясенавац ня быў канцэнтрацыйным лагерам [12]: харвацкія гісторыкі разыходзяцца з сербскімі апанентамі [3], схільнымі дэманізаваць НДХ і ўяўляць яе як краіну масавага тэрору і гвалту.

Гістарычны рэвізіянізм у Харватыі мае ўнутраныя вытокі, звязаныя з гістарычнымі развіццём палітычных культур і ідэнтычнасцяў. Працэсы палітычнага і дзяржаўнага будаўніцтва, значна роля нацыяналізму ў гістарыяграфіі сталі тымі фактарамі, якія стымулявалі рэвізію гісторыі і перагляд гістарыяграфічных стэрэатыпаў аб НДХ. Гістарычны рэвізіянізм стымулюецца культурнай і інтэлектуальнай спадчынай аўтарытарнай эпохі, няздольнасцю нацыянальных акадэмічных супольнасцяў адмовіцца ад ідэалагізаваных наратываў. Спробы рэвізіі гісторыі НДХ маюць канструктывісцкі характар таму, што харвацкія інтэлектуалы мадэрнізуюць гісторыю, уяўляючы і прасоючы новы і прывабны вобраз НДХ, яка, як яны лічаць, можна інтэграваць у сучасныя дэмакратычныя культуры памяці свету нацый-дзяржаў. Рэвізія гісторыі НДХ прынесла свае вынікі, але аналіз формаў і праяваў гістарычнага рэвізіянізму ў Харватыі не можа быць завершаны ў поўным аб'ёме ў рамках аднаго артыкула, таму аналіз гістарыяграфічных праяў рэвізіянізму можа стаць стымулам для вывучэння аналагічных працэсаў у іншых гістарыяграфіях краін Балканскага рэгіёну, дзе нацыяналізм і яго гістарычныя міфы з'яўляюцца не толькі стабільнымі, але значнымі фактарамі развіцця гістарычнага ўяўлення, палітычных ідэнтычнасцяў і культур памяці.

ЛІТАРАТУРА

1. Basta M. Agonija i slom Nezavisne Države Hrvatske / M. Basta. – Beograd: Rad, 1971. 411 s.
2. Bekić J. "Crni" i "crveni" u Hrvatskoj i Srbiji / J. Bekić // Političke analize. – 2011. – Br. 8. – S. 33 – 36.
3. Bulajić M. Jasenovac: ustaški logor smrti – srpski mit? / M. Bulajić. – Beograd: Muzej žrtava genocida, 1999. 200 s.
4. Dizdar Z., Sobolevski M. Prešućivani četnički zločini u Hrvatskoj i u BiH / Z. Dizdar, M. Sobolevski. – Zagreb: Dom i svijet, 1999. 790 s.
5. Dusper Z. U vrtlogu Bleiburga / Z. Dusper. – Rijeka: Vitagraf, 1996. 203 s.
6. Kisić Kolanović N. "Islamska varijanta" u morfologiji kulture NDH 1941. – 1945. / N. Kisić Kolanović // Časopis za suvremenu povijest. – 2007. – God. 39. – Broj 1. – S. 63. – 95.
7. Kisić Kolanović N. Muslimani i hrvatski nacionalizam 1941. – 1945 / N. Kisić Kolanović. – Zagreb: Hrvatski institut za povijest i Školska knjiga, 2009. 450 s.
8. Krišto J. Sukob simbola. Politika, vjere i ideologije u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj / J. Krišto. – Zagreb: Nakladni zavod Globus, 2001. 460 s.
9. Krizman B. Ante Pavelić i ustaše / B. Krizman. – Zagreb: Globus, 1986. 606 s.
10. Kursar T. Revizionistički izazovi historiografiji hrvatske političke znanosti / T. Kursar // Anali Hrvatskog politološkog društva: časopis za politologiju. – 2008. – Vol. 5. – No. 1. – S. 51 – 69.
11. McPherson J. Revisionist historians / J. McPherson // Perspectives on history. The newsmagazine of the American Historical Association. – 2003. – September 1 [Электронный ресурс]. – URL: <https://www.historians.org/publications-and-directories/perspectives-on-history/september-2003/revisionist-historians>
12. Pečarić J. Srpski mit o Jasenovcu / J. Pečarić. – Zagreb: Dom i svijet, 1998. 216 s.
13. Tuđman Fr. Bespuća povijesne zbiljnosti: rasprava o povijesti i filozofiji zlosilja / Fr. Tuđman. – Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, 1989. 505 s.
14. Ustaški put u socijalizam u teoriji i praksi NDH / ured. N. Mihaljević. – Zagreb: Naklada Pavičić, 2016. 488 s.
15. Zuckerman B. Psihologija holokausta: protužidovska propaganda u NDH i Srbiji 1941 – 1945 / B. Zuckermann. – Zagreb: Židovska vjerska zajednica, 2011. 373 s.